

Univerzita Palackého v Olomouci

Filozofická fakulta

Katedra historie

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Velamos závody, Heinz a spol.,
továrna jízdnicích kol a součástek, Sobotín

(1893) 1932 – 1951 (1955)

Inventární studie

Zuzana Turková

Olomouc 2011

Poděkování:

Za pomoc při práci na mé bakalářské práci bych chtěla poděkovat Mgr. M. Kallerové a PhDr. K. Chobotovi. Díky nim jsem mohla svou práci úspěšně zpracovat.

Čestné prohlášení:

Prohlašuji, že jsem svou bakalářskou práci zpracovala samostatně a že jsem pracovala výhradně s literaturou uvedenou v připojeném seznamu.

Obsah:

Úvod.....	4
Historie původce archivního fondu.....	5
Vývoj a dějiny archivního fondu.....	23
Archivní charakteristika archivního fondu.....	23
Stručný rozbor archivního fondu.....	26
Záznam o uspořádání archivního fondu.....	26
Seznam použité literatury a pramenů.....	27
Inventární seznam.....	28
Rejstřík jmenný.....	35
Rejstřík místní.....	36
Rejstřík objektů.....	37
Rejstřík věcný.....	38
Závěr.....	42
Anotace.....	43
Tiráž.....	45
Přílohy.....	46

Úvod:

Svoji bakalářskou práci jsem se rozhodla zpracovat v Zemském archivu Opava, pobočka Olomouc. Z nabídnutých fondů firem mě nejvíce zaujala firma VELAMOS Heinz & Co, továrna jízdních kol a součástek v Sobotíně u Šumperka. Svým obsahem i rozsahem splňovala podmínky pro bakalářskou práci.

Materiály pozůstalé po této továrně jsou převážně v němčině, tudíž mojí prvotní náplní bylo zjistit, o jaké písemnosti se ve fondu jedná. Díky této skutečnosti a zároveň díky mému prvnímu setkání s inventarizací fondu, byla práce na inventáři časově náročnější.

Během práce s tímto firemním fondem jsem se dozvěděla něco více o historii tohoto známého závodu na výrobu jízdních kol. Proto jsem se rozhodla první kapitolu úvodu rozšířit nejen o popis průběhu trestního sporu, vedeného proti majitelům firmy, ale i o popis a částečné nastínění nabídky produktů továrny v Sobotíně.

Úvod:

I. Historie původce archivního fondu

• Vznik jízdního kola¹

První jízdní kolo, které nese název Draisina bylo vynalezeno a sestrojeno Němcem Karlem Friedrichem Draisem ze Sauerbronnu. Stroj byl nazván Laufmaschine- běhací stroj. 12. června 1817 uskutečnil Drais jízdu na svém stroji z Mannheimu do Schwetzingenu. Bádenské úřady mu na Draisinu udělily patent 12. 1. 1818.²

První jízdní kolo se vyznačovalo dvěma stejně velkými koly s rovným rámem uprostřed, na němž seděl jezdec. Ten se odrážel nohama o zem, aby kolo uvedl do pohybu.³

Významné roky ve vývoji jízdního kola:⁴

- 1818- Karel Friedrich Dreis si nechal patentovat svůj vynález
- 1839- McMillan vylepšil první jízdní kolo pohonem zadního kola pákami
- 1853- Fischer ze Schweinfurtu přidal na první kolo kliky a pedály
- 1861- Pier a Ernest počali vyrábět v Paříži jízdní kola sériově pod názvem velociped
- 1868- pořádají se první závody velocipedů v Paříži
- 1869- Mayer vyrábí kola se železnou konstrukcí, Paříž
- 1875- založena v Chebu továrna Premier
- 1877- byla poprvé při výrobě kola použita kuličková a válečková ložiska
- 1879- v Anglii vymyšlen řetězový převod na zadní kolo
- 1880- poprvé použit kloubový řetěz
- 1885- sestaven rám jízdního kola zn. HUMBER
- 1888- vynalezena pneumatika irským zvěrolékařem J. B. Dunlopem
- 1891- poprvé se konají závody na trasách: Bordeaux - Paříž(600 km), Paříž-

¹ Zpracováno na základě následující literatury: Cibula, Karel: Mechanika jízdního kola. Praha 2004; Čech, Dalibor- Staněk, Josef: Jízdní kola. Šicí stroje. Praha 1984; Československá normalizační společnost: Jízdní kola. Praha 1933; Hrubíšek, Ivo: Kola, armády, války. Plzeň 2003; Hrubíšek, Ivo- Papoušek, Miroslav: Historická jízdní kola. Olomouc 1987

² Hrubíšek, Ivo- Papoušek, Miroslav: Historická jízdní kola. Olomouc 1987, s. 17

³ Tamtéž

⁴ Tabulka sestavena na podkladě tabulek v dílech: Cibula, Karel: Mechanika jízdního kola. Praha 2004, s. 11 a Čech, Dalibor- Staněk, Josef: Jízdní kola. Šicí stroje. Praha 1984, s. 8

Brest- Paříž(1200 km)

- 1900- počátek výroby rámu jízdního kola s lisovanými spojkami
- 1903- uskutečnil se první ročník cyklistického závodu Tour de France
- 1904- Ernst Sachs přichází s objevem volnoběhu
- 1905- vynalezen zadní náboj s protišlapací brzdou TORPEDO, za vynálezem stál opět Němec Sachs
- 1910- vznikla přehazovačka

Počátek první světové války v roce 1914 zastavil předchozí prudký vývoj cyklistiky. Kola se začala využívat i v armádě. Byla používána dokonce pro převoz munice. Jinak podle očekávání byla využívána pro přesun jednotek a doručování zpráv. Po skončení války začali lidé v Americe hojně pořizovat automobily, jakožto rychlejší dopravní prostředek, než bylo kolo.

Do českých zemí se draisina dostává velmi záhy po svém vynalezení. Pražané měli možnost ji vidět už roku 1820. Bylo to při zahradní slavnosti v dnešních Riegrových sadech.⁵ O výrobu prvních kol u nás se postaral Augustin Vondřich. Jeho podnik zahájil svou existenci roku 1866.⁶ Mezi další závody vyrábějící kola v té době se řadila továrna Premier v Chebu⁷, poté začínají své podnikání v Mladé Boleslavi pánové Václav Laurin a Václav Klement. Jejich závod nese název Slávia. Následuje „Elite“ v Chebu, jejíž název byl později změněn na ES-KA; firma Achilles; Stadion; Tripol; Zbrojovka Brno; Velamos; Fuchs; Tudor, Baťa Zlín Austit atd. V roce 1930 už v českých zemích působí 50 výrobců jízdních kol. Po znárodnění se výroba kol soustřeďuje pod jednotku PRAGOUNION.⁸

„Byla provedena typizace výroby a sjednocení nejdůležitějších součástí. Základní díly pro jízdní kola jsou pak vyráběny v převážné míře v těchto podnicích: ESKA, n. p.- základní závod, ESKA, n. p.- závod Favorit v Rokycanech, Velamos, n. p. Sobotín(dámská a cestovní kola, kola pro děti a pro mládež), Továrny dětských vozidel, n. p. Mělník a Kovodružstvo.“⁹

⁵ Obdivovatelem a vyznavačem cyklistiky byl i český umělec Jan Kollár.

⁶ Augustin Vondřich vlastnil dva závody v Praze, v Karlíně a na Smíchově

⁷ Založena roku 1875 v Anglii

⁸ Čech, Dalibor- Staněk, Josef: Jízdní kola. Šicí stroje. Praha 1984, s. 9- 11

⁹ Tamtéž, s. 10- 11

- **Druhy prvních jízdních kol¹⁰**

Prvním jízdním kolem byla **draisina**. Vzhled a fungování tohoto kola bylo velmi jednoduché. Dvě stejně velká kola byla spojena většinou rovným jednoduchým rámem. Na něm seděl cyklista, jenž kolem pohyboval odrážením se nohama od země. Přední kolo se dalo ovládat. Cyklista měl k dispozici opěrku paží.¹¹

„Snaha po zdokonalení draisiny vedla k úspěchu až v šedesátých letech 19. století, kdy byl vynalezen skutečný jednostopý mechanický dopravní prostředek nazvaný **velociped**. Patent na jízdní kolo s klikami a pedály nasazenými na přední kolo obdržel v roce 1861 Francouz Ernest Michaux, syn kováře Piera Michauxe.“¹² U tohoto kola byla snaha po zvýšení rychlosti stroje svěřena většímu přednímu kolu, které bylo ovládáno pedály. Velociped byl poprvé vybaven brzdou, působící na zadní kolo.¹³

S dalšími snahami o zlepšení bylo vynalezeno **tzv. vysoké kolo**. Vzniklo zdokonalováním velocipedu okolo roku 1870. Stoupl význam předního, nyní maximálně zvětšeného kola a poklesl u kola zadního, které se značně minimalizovalo. Sedadlo pro cyklistu je umístěno hned za řídítky, téměř v nejvyšší části rámu.¹⁴

Zájem o jízdní kola se stal tak veliký, že to mělo za následek vznik nového průmyslového odvětví. A to výrobu jízdních kol. První rozvoj v tomto směru se odehrál v Anglii.¹⁵ Kolo mělo postupně celokovovou konstrukci.

Bezpečnější sestrou vysokého kola se stala **tříkolka**. Sestávala se ze dvou malých a jednoho velkého kola a umožňovala provozování cyklistiky i ženám. Jízda na vysokém kole byla totiž díky potřebě velké obratnosti na špatných silnicích té doby doménou spíše mužů. Ve stavbě tříkolky se někdy objevovala i různá vylepšení, reprezentovaná například tříkolkou přizpůsobenou pro dva jezdce vedle sebe.¹⁶

V roce 1885 se začalo vyrábět **tzv. bezpečné kolo**, zvané též **rover**. Kola byla snížena díky použití řetězu, který převáděl sílu na zadní kolo. Do té doby bylo jízdní kolo poháněno pouze šlapkami umístěnými přímo na předním zvětšeném kole.

¹⁰ Zpracováno na základě následující literatury: Hrubíšek, Ivo- Papoušek, Miroslav: Historická jízdní kola. Olomouc 1987

¹¹ Hrubíšek, Ivo- Papoušek, Miroslav: Historická jízdní kola. Olomouc 1987, s. 17

¹² Tamtéž, s. 19

¹³ Tamtéž, s. 19

¹⁴ Tamtéž, s. 23

¹⁵ V českých zemích se výroba jízdních kol začíná rozvíjet od osmdesátých let 19. století. Cyklistika získává oblibu nejen jako nová forma cestování, nýbrž i jako sportovní odvětví. V souvislosti se sportovním upotřebením jízdních kol vznikají četné kluby velocipedistů.

¹⁶ Hrubíšek, Ivo- Papoušek, Miroslav: Historická jízdní kola. Olomouc 1987, s. 33

Snížením výšky předního kola, obě kola byla nyní stejně vysoká, bylo docíleno větší bezpečnosti při jízdě. Rivery začala první vyrábět firma Starley & Sutton v Coventry v Anglii.¹⁷ „Bezpečná kola, opatřená na ráfcích místo gumových obručí pneumatikami plněnými vzduchem¹⁸ odsoudila již na počátku devadesátých let 19. století svou rychlejší a pohodlnější jízdou vysoká kola k rychlému zániku. Nízké bezpečné kolo se stalo nejrozšířenějším dopravním prostředkem.“¹⁹

- **Založení továrny VELAMOS Heinz & Co, Petrov nad Desnou**²⁰

Na počátku 20. století se k nám jízdní kola ve velké míře dovážela ze zahraničí, kde už byl vyvinut tento nový druh průmyslové výroby. Teprve ve dvacátých letech dvacátého století se začínají jízdní kola vyrábět produktivně i u nás. Na jejich dovoz ze zahraničí byla uvalena vysoká cla a tak zájem o domácí výrobu ze zcela pochopitelných důvodů vzrostl. Ono vysoké clo bylo nejprve uvaleno pouze na dovoz úplných kol a tak se to obcházelo například tak, že rakouská firma Puch-Werken měla smlouvu s firmou Velamos, které dovážela jednotlivé součástky kola a Velamos je tu dával dohromady a prodával pod značkou Puch. Krom toho vyráběl i kola pod vlastní značkou. Těchto vyráběl méně až do té doby, kdy bylo uvaleno clo i na jednotlivé součástky kol a spolupráce s firmou Puch-Werken musela skončit.²¹

Ve firemních spisech Krajského soudu v Olomouci se nachází i spis firmy Velamos- Werke, Heinz & Co Fahrrad- und Fahrradteilefabrik in Zöptau. Pozornost je tu věnována podobě názvu firmy. Konkrétně slovu „Werke“ připojenému k názvu firmy Velamos. 5. září 1932 informoval Krajský soud v Olomouci Dr. Aloise Blaschka o tom, že název „Werke“ by mohl být u firmy jako je Velamos zavádějící. Slovo „Werke“ by mělo správně označovat velký rozsah několika sousouvisejících závodů jedné firmy. Je určeno pro koncentrované podniky a ne pro jednoduché závody, jako je Velamos.

¹⁷ Hrubíšek, Ivo- Papoušek, Miroslav: Historická jízdní kola. Olomouc 1987, s. 35

¹⁸ Které znovu vynalezl a uplatnil John Boyd Dunlop v roce 1888

¹⁹ Hrubíšek, Ivo- Papoušek, Miroslav: Historická jízdní kola. Olomouc 1987, s. 35

²⁰ Zpracováno na základě : Zemský archiv v Opavě- pobočka Olomouc(dále jen ZAO- OL.): Krajský soud Olomouc I- trestní spisy, karton 305, sign. Tk 476/37; Hošek, Stanislav: Závod VELAMOS Heinz & Co v Petrově nad Desnou, in: Podesní č.6, 2008, s. 3-6

²¹ Hošek, Stanislav: Závod VELAMOS Heinz & Co v Petrově nad Desnou, in: Podesní č.6, 2008, s. 4

Krajský soud své zamítavé stanovisko vysvětluje tím, že by nechtěl zmást nevědomé obyvatele. Po uznání této připomínky nabízí Velamosu přijetí žádosti o zapsání firmy.²²

Obchodní a živnostenská komora v Olomouci se vyjadřuje shodně. Název „Werke“ se jí zdá nevhodný pro závod, kterým je Velamos. Se zápisem firmy souhlasí pouze pod pojmem Velamos.²³

29. září 1932 napsal Krajský soud v Olomouci Obchodní a živnostenské komoře v Olomouci dopis, ve kterém Krajský soud žádá komoru o nové vyjádření k opětovnému podání žadatelů. Dne 16. listopadu 1932 sděluje Obchodní a živnostenská komora v Olomouci své rozhodnutí Krajskému soudu v Olomouci: „Na váš ctěný přípis ze dne 29. září t. r. č. 3361/32 sděluje podepsaná komora, že nemá více námitek proti zápisu firmy Velamos-Werke Heinz & Co. i pokud jde o výraz „Werke“ vzhledem k tomu, že jak z prohlášení firmy vychází najevo, táž bude i nadále provozovati hlavní výrobu v Šumperku mimo výroby ve Štěpánově, takže zde budou dva podniky od sebe místně oddělené, pro něž slovo „Werke“ možno použítí.“²⁴

25. listopadu 1932 proběhl zápis veřejné obchodní společnosti. Znění firmy bylo: Velamos- Werke, Heinz & Co. Fahrrad- und Fahrradteilefabrik in Mähr. Schönberg.²⁵

Firma Velamos na výrobu jízdních kol byla založena třemi společníky, Gustavem Heinzem- zámečnickým mistrem v Šumperku, Josefem Heinzem - zámečníkem a šoférem v Šumperku a Josefem Matiaschem, obchodníkem v Rudě nad Moravou. Velamos byl veřejnou společností od 1. května 1932. Prvním sídlem firmy byla ulice Údolí Desné čis. 40 v Šumperku. Název firmy proto zněl: Velamos-Werke, Heinz & Co. Fahrrad- und Fahrradteilefabrik in Mähr. Schönberg²⁶. Zastupovat firmu museli vždy alespoň dva společníci současně, v případě bratří Heinzů bylo nutno kromě příjmení připojit i křestní jméno.²⁷

V roce 1933 se odehrává přesun firmy do Sobotína. Mění se s tím i název firmy²⁸ na Velamos-Werke, Heinz & Co. Fahrrad- und Fahrradteilefabrik in Zöptau²⁹.

V roce 1936 se budovy Velamosu rozšířily o objekt bývalé továrny na výrobu hřebíků a šroubků v Rejhoticích, patřící Kleinům. Zde se zřídila výroba náhradních dílů.

²² Hošek, Stanislav: Závod VELAMOS Heinz & Co v Petrově nad Desnou, in: Podesní č.6, 2008, s. 4

²³ Tamtéž

²⁴ Tamtéž

²⁵ Tamtéž

²⁶ „Mähr. Schönberg“ = německý výraz pro Šumperk

²⁷ ZOA- Ol., Velamos- Werke. Heinz & Co, Sobotín..inv. č. 6

²⁸ Tuto změnu schválil Krajský soud v Olomouci, odd. V. ; dne 17. března 1933. O provedené změně informoval Úřední list zemského úřadu v Brně v rubrice Změny při firmě již zapsané

²⁹ „Zöptau“ = německý výraz pro Sobotín

První z bratrů Heinzových, Gustav, se narodil 3. ledna 1895. Po vypuknutí první světové války v roce 1914 odešel na bojiště. V průběhu války se dostal do ruského zajetí. Po svém návratu se začal věnovat výrobě decimálních vah. V době založení firmy byl ženatý a měl tři děti. Mladší z bratrů, Josef, se narodil v roce 1903 a v roce 1932 byl svobodný. Několik let po válce si založil společně s Gustavem opravnu jízdních kol a mopedů. Mimo jiné prodávali i sportovní potřeby. Z dlouhého názvu: VELO – AUTA – MOTOR - SPORT vznikl název společné firmy - VELAMOS. Motocykly začali i sestavovat a Gustav se na nich velmi úspěšně účastnil tehdejších soutěží. O Josefu Matiaschovi se dozvídáme, že v době založení Velamosu byl mužem středních let a byl ženatý. V roce 1927 převzal Matiasch otcův mlýn v Dolní Libině.³⁰

21. února 1935 byla uzavřena smlouva mezi firmou Velamos a firmami: 1) Závody Achilles, A. Schneider a spol., Horní Police v Čechách; 2) Es-Ka Závody, Kastrup a Swetlik, akc. spol. Cheb; 3) Československá zbrojovka a.s. Brno; 4) Premier, akc. spol. pro výrobu jízdních kol a strojů, Cheb; 5) Továrna na železné zboží v Čeňkově, Moric Arndt, akc. spol. v Praze II, Lützowova 27; 6) „Stadion“ továrna na velocipedy, akc. spol., Praha I, Koprova 9;.....a i s dalšími firmami v kartelovém rejstříku Statistického úřadu pod čís. 772. Smlouva se týkala uspořádání výroby, odbytu, obchodních podmínek a cen jízdních kol.³¹

„Další smlouvu pak uzavřela Fa. Velamos a Fa. Tuba, podle které se zavázala této platiti 1/2% z docíleného obratu, tj. z účtovaných obnosů jako odměnu za výkony, spojené s udržováním evidenční kanceláře a prováděním výše uvedené smlouvy s firmou ad 1) – 6).“³²

Firma Tuba, prodejna sdružených závodů odpadních trub, akc. spol. evidenční kancelář sdružených továren na jízdní kola, Praha I, zažalovala firmu Velamos, Heinz & Co Fahrrad- und Fahrradteilefabrik in Zöptau za úmyslné porušování těchto výše popsanych smluv. Nařkli ji z toho, že prodaná kola nezapisují řádně do knih účtů, které vedou velmi nepořádně, a tím neposkytují ostatním zúčastněným firmám pravdivé a úplné informace, čímž způsobili daným firmám finanční škodu. „Zjistily se následující okolnosti: Fa. Velamos tímto způsobem prodala 5 721 kol v hodnotě Kč 1 735 602, 95, z čehož vznikla uvedeným firmám škoda nejméně obnosem 50 000 Kč.“³³

Firma Tuba uvedla mnoho důkazů svědčících o podezřelé praxi Velamosu.

³⁰ Hošek, Stanislav: Závod VELAMOS Heinz & Co v Petrově nad Desnou, in: Podesní č.6, 2008, s. 3

³¹ ZOA- Ol., Krajský soud v Olomouci- trestní spisy, karton 305, sign.Tk 476/37

³² Tamtéž

³³ Tamtéž

Například zaslal 120 jízdních kol³⁴ firmě Jaroslav Mandys v Českém Brodě a tyto dodávky nenahlásil evidenční kanceláři Sdružených továren na jízdní kola. Když to pak revize zjistila, firma Velamos použila neuvěřitelných výmluv k tomu, aby své jednání omluvila.³⁵

Další podezřelou operací se jevily dodávky načerno pomocí Josefa Innemana, kterému, údajně jako samostatnému obchodníkovi nemajícímu s Velamosem nic společného, pronajala objekt v Šumperku. Ten byl dříve oficiální provozovnou Velamosu. Skrze firmu Josefa Innemana distribuovala firma Velamos kola. Díky tomu nic nehlásila evidenční kanceláři. 14. září 1935 se firma Josefa Heinze přiznává, že si u výše jmenované firmy zřídila sklad zboží. Vedení firmy Velamos se nakonec přiznává, že dodávalo Innemanovi kola pouze za obchodnické ceny. Firma Josefa Innemana měla slíbenou za každou další dodávku provizi. Ta měla překročit 5%.³⁶

29.10.1935 se konala na příkaz výkonného výboru revize ve firmě Velamos. Ta však nebyla úspěšná díky odporu, kladenému společníky firmy. Ti revizorům podávali nepravdivé informace a nechtěli předložit požadované obchodní knihy. Celá akce byla odložena na neurčito.³⁷

Revizoři se však od bratrů Heinzových a pana Matiasche dozvěděli novu skutečnost - firma Josefa Innemana je filiálkou firmy Velamos. Tohle spojení poté umožňovalo prodej nehlášených jízdních kol a poškození členů kartelu.³⁸

V trestním spisu Krajského soudu v Olomouci je uvedeno, že revizoři Robert Glück a Josef Fischer našli u Innemana zmínky o dvou transakcích kol s firmou Velamos. Pocházely z roku 1935 a každá z těchto dodávek stála Innemana přes 12 tisíc korun. Revizoři chtěli vidět tyto obchody zaknihované u firmy Velamos. To se však neobešlo bez podezřelých okolností. Ukázalo se, že k tomu si budou muset vyžádat pokladní knihu. „Asi za půl hodiny byla kniha přinesena a zjištěno toto: původní položka zněla: Inneman a conto Räder Kč 12. 570. 65. Slovo Räder bylo vždy čerstvým inkoustem zamazáno, takže bylo viděti pouze počáteční a konečné písmeno a nad to napsáno: D. B. Mieto.“³⁹

V obchodování firmy Velamos vystupuje dále zasílatelská firma Kosmos. Jejich razítka byla revizory objevena na nákladních listech zkoumané firmy. Celá tato

³⁴ A to ve dvou zásilkách po 60 ks v listopadu a prosinci 1935

³⁵ ZOA- Ol., Krajský soud v Olomouci- trestní spisy, karton 305, sign.Tk 476/37

³⁶ Tamtéž

³⁷ Tamtéž

³⁸ Tamtéž

³⁹ Tamtéž

spolupráce byla podezřelá, jelikož z továrny Velamosu to nebylo daleko na nádraží. Postupně vyplula na povrch smlouva mezi firmou Kosmos a Velamos o spolupráci. Přímo u výrobce kol tak pracovali dva zaměstnanci vyslaní zasilatelskou firmou Kosmos.⁴⁰

Dále byla dodávána kola Dr. Waltru Markusovi do Bílovce. Ta byla naoko zasilána od firmy Josefa Innemana, ve skutečnosti však za vším figuroval opět závod Velamos.⁴¹

„Dne 30. června 1936 obdržela evidenční kancelář od pana Norberta Krische, zástupce firmy Velamos tuto zprávu: Koncem září 1935 měla firma Velamos na skladě asi 600 kusů kol různých modelů a byl jsem touto firmou pověřen, abych tato prodal.“⁴² A tak pan Krisch začal s udáváním kol. První obchod se mu podařilo domluvit s Adolfem Peschkem a jeho firmou Katherein. Byl domluven prodej 100 ks kol. Krische dokonce poskytl na kola slevu oproti cenám kartelu. Na to zareagoval Adolf Peschke zvýšením požadavku ze sta na sto padesát kol, pokud je dostane za stejnou sníženou cenu. Obchod proběhl v říjnu.⁴³

Další zájemce o kola Velamosu se našel v Opavě. Byla to firma E. Zapletala. Bylo jim dodáno 80 kol se slevou 60 Kč za kolo. Dodávku řídili Gustav Heinz a Josef Matiasch. Pak následovali ještě další dva kupci kol, kteří přijeli obchod vyřídít přímo od závodu Velamos. Byl to Jan Haflant, majitel firmy v Citově a Julie Zbořilová z Olšan. Sleva byla poskytnuta ve výši 60 Kč za kolo pro oba obchodníky. Paní Zbořilová si objednala 60 jízdních kol a pan Haflant 100. Zboží pak bylo na místo dovezeno dodávkou Gustavem Heinzem a Josefem Matiaschem, jak tomu bylo i v předchozích případech.⁴⁴

„Dle objednáčního listu ze dne 26. 11. 1935 prodal jsem firmě Asso, Ander a syn v Olomouci, 100 kol model Velamos za Kč 305,- franko Olomouc včetně daně z obratu z uzávěrky, která vůbec neexistovala. Tehdejší cena byla Kč 395,- za jedno kolo. Dodáno bylo celkem dne 3., 4., a 5. ledna 1936 nákladním autem panem Gustavem Heinzem a panem Matiaschem celkem 300 kol.“⁴⁵ K tomuto zapsal dva svědky, pana Karla Völkla a pana Raspela.

Náhle však byla aktivita Norberta Krische Velamosem zastavena. Byl mu zaslán

⁴⁰ ZOA- Ol., Krajský soud v Olomouci- trestní spisy, karton 305, sign.Tk 476/37

⁴¹ Tamtéž

⁴² Tamtéž

⁴³ Tamtéž

⁴⁴ Tamtéž

⁴⁵ Tamtéž

dopis v době, kdy zrovna vyřizoval další obchod s firmou Oldřich Fiala ve Zlíně. Vše do té chvíle šlo, jak mělo, ve Zlíně měli o obchod zájem. O uzavření obchodu se potom postaral společník firmy Velamos, Josef Matiasch. Pan Krische tak přišel o svoji provizi.⁴⁶

Podobný průběh měl i obchod s firmou Aloise Grumlíka v Prostějově. „Firma Albert R., Stourač nást. Svitavy, odváží si každý týden z továrny v Sobotíně 10 - 20 kol se slevou Kč 40,- za kus. Firma Nettel's Sohn Sternberg kupuje u firmy Velamos kola v odchylném provedení, než jest kartelem předepsáno.“⁴⁷ Dále Norbert Krische do spisu uvedl, že v září 1935 firmě Baťa a. s. Zlín prodal 400 jízdních kol. Provizi mu společník firmy, Matiasch, vyplatil hotově. V březnu toho roku téže firmě prodal 600 kol.⁴⁸

Krisch si byl vědom toho, že firma Velamos nepostupuje podle zásad obchodu vycházejících z kartelové smlouvy. Důkazy k těmto nedovoleným obchodům byly nalezeny jednak v účetních knihách firmy, další svědectví poskytl již zmíněný Norbert Krisch, Karel Völkl z firmy Krko v Olomouci, Robert Glück a Josef Fischer.⁴⁹

Částka 248 237 Kč je součet čtyř obnosů, které byly zamaskovány společníky firmy Velamos na fiktivním kontě Rudolf Heinz, pekař, Uničov. Dalším takovýmto falešným kontem bylo konto Erwin Matiasch, Dolní Libina. Obě konta byla roku 1935 vyrovnána.⁵⁰

O dodávkách součástek firmě Inneman existovaly prý, podle slov Josefa Heinze, zvláštní knihy, o těch účetní nevěděli. Všechny již zmíněné obchody a jednání firmy Velamos, Heinz & Co Sobotín tak nevzbuzovaly přílišnou důvěru v její čestné chování.⁵¹

Bylo zjištěno vedení zvláštní knihy „Filialenbuch“. Záznamy v ní jsou však dosti nejasné. Dále se našly záznamy o větších přijatých částkách, u kterých se nedá určit, za které zboží byly přijaty. Byla navržena revize spojená se zabavením obchodních knih firmě Velamos za účelem zjištění výše škod členům kartelu.⁵²

14. července 1937 byla u Velamosu zabavena při domácí prohlídce řada knih a obchodních dokladů z roku 1935. Celkem to tvořilo devět beden. Ty byly poslány ke Krajskému soudu do Olomouce. Před jejich přepravou však pečeť porušil noční hlídač,

⁴⁶ ZOA- Ol., Krajský soud v Olomouci- trestní spisy, karton 305, sign.Tk 476/37

⁴⁷ Tamtéž

⁴⁸ Tamtéž

⁴⁹ Tamtéž

⁵⁰ Tamtéž

⁵¹ Tamtéž

⁵² Tamtéž

František Ulrich. Pracoval u firmy Velamos. Vypověděl, že při obchůzce ho jeho štěkající pes přivedl k myšlence, že v budově je někdo nepovolaný. Všechno prošel a dostal se až ke dveřím půdy, které byly přelepeny papírem. Nepřipadlo mu to divné, pokládal to za práci někoho z firmy, a tak dveře otevřel a papír tím přetrhl. Ani na půdě však nikoho neobjevil. O úředním zapečetění půdy ho prý nikdo neinformoval. V reakci na tuto událost požádala firma Tuba o četnické prošetření případu s cílem nalezení ztracených knih.⁵³

2. 9. 1937 byl u Okresního soudu v Přerově, odd. V., vyslechnut obchodník Jan Haflant, majitel firmy v Citově. Byl to ženatý, třicetšestiletý muž římsko- katolického vyznání. Vypověděl: „Na podzim roku 1935 koupil jsem od fy Velamos prostřednictvím Norberta Krische asi 35 - 40 kusů jízdních kol, nikoli 100 kusů, která byla skutečně levnější v ceně asi o 40 Kč, takže cena kol se pohybovala kolem 700 Kč. Přesné číslice nemám a nemám to také ve své obchodní korespondenci. Když mi byla kola přivezena, zaplatil jsem celou sumu do rukou jednoho ze společníků fy Velamos, pravděpodobně p. Matiasche. Účet mě na tato kola vystaven nebyl a nepamatuji se, zda vůbec nějaké potvrzení o zaplacení.“⁵⁴ Haflant řekl, že o ujednáních Velamosu s firmou Tuba nic nevěděl a o pravidla kartelu se nezajímal. Žádný podobný obchod s firmou Velamos již neuzavřel.⁵⁵

3. září 1937 JUDr. Zdeněk Popper, advokát firmy TUBA, prodejny sdružených závodů odpadních trub, akc. spol. evidenční kanceláře sdružených továren na jízdní kola, sdělil Krajskému soudu v Olomouci, že po domovní prohlídce u firmy Velamos byla údajně omylem rozpečetěna půda. Ta byla předtím četnictvem zapečetěna, jelikož obsahovala velké množství nedůvěryhodných písemností. Velamos samozřejmě celou záležitost omlouval. Zapečetěná půda byla prý nalezena slečnou Vogtovou, která dostala nic netušícím panem Rudolfem Tilkem za úkol, aby z ní přinesla prázdnou mapu. Tilke si šel následně zapečetění ověřit, to však našel porušené. Celou událost nahlásil Josef Heinz svému právníkovi. JUDr. Popper tvrdil, že úředník firmy Tilke měl být určitě o uzavření půdy informován. Existovalo totiž svědectví o tom, že o zapečetění půdy firmy Josef Heinz své úředníky informoval. Neměl tedy proto důvod jednat jako neznalý věci.⁵⁶

Advokátovi firmy Tuba se zdála velmi nedůvěryhodná výpověď nočního hlídače

⁵³ ZOA- Ol., Krajský soud v Olomouci- trestní spisy, karton 305, sign. Tk 476/37

⁵⁴ Tamtéž

⁵⁵ Tamtéž

⁵⁶ Tamtéž

Františka Ullricha, který měl omylem půdu rozpečetit. Podle něj mělo jít o další krycí manévry operací firmy Velamos.⁵⁷

26.10.1937 byl u Okresního soudu v Loučné nad Desnou podroben výslechu Josef Matiasch. Z údajů, které musel o své osobě povinně uvést se, dozvídáme, že jeho manželka se jmenovala Margaretta a byla to jediná osoba, kterou živil. Matiasch byl německé národnosti (výpověď však píše česky), římskokatolického vyznání a jeho nejvyšším vzděláním bylo pět let reálky. Ve své výpovědi tvrdil: „Necítím se naprosto vinen. Předem podotýkám, že podle mého názoru se v daném případě nejedná o trestný čin, dokonce o zločin podvodu, nýbrž o civilně právní poměr, ježto se jedná o nestejně pojímání ustanovení kartelové smlouvy. Na celou věc nutno dívat pod pravým úhlem ustanovení kartelové smlouvy příloha D. Navrhuji tudíž, aby v tom směru jako důkazní prostředek byla tato příloha D kartelové smlouvy vyžádána.“⁵⁸

Je pravda, že naše firma od února 1935 je v kartelu, a že podle kartelové smlouvy jsme povinni hlásit veškeré dodávky kol evidenční kanceláři. Není pravda, že mezi naší firmou a firmou Tuba je nějaká smlouva, podle níž jsme zavázáni platit této 12% z docíleného obrátu. Připouštím, že jsme s touto firmou vyjednávali ohledně zřízení evidenční kanceláře, k dohodě však nedošlo.⁵⁹

Dále Matiasch brání svoji firmu, že určitě není možné, aby vedla nějaké tajné záznamy nebo dokonce obchodní knihy. Za jeho správy a vedení knih bylo určitě všechno v pořádku. Přichází ale s osobou úředníka Schoppa, který vedl knihy po něm. A jelikož se dotyčný často po večerech opíjel v hostincích, je pochopitelné, že následující rána nebyl schopen plně vykonávat svoji funkci a docházelo pak v důsledku jeho chyb k mnohým škrtům a výmazům v obchodních knihách.⁶⁰

Ke kauze dodávky na černo pro firmu Jaroslav Mandys řekl: „V době dodávek této firmě byl u nás zaměstnán jeden úředník, který nám zpronevěřil větší obnosy a aby své machinace kryl, zničil větší počet dokladů a mezi nimi též doklady, týkající se obchodu s firmou Mandys. Když se na tyto machinace přišlo, ihned jsme uvedli vše do pořádku a zároveň ihned obchod hlásili dodatečně evidenční kanceláři.“⁶¹

O Josefu Innemanovi se zmiňuje jako o samostatném, nikoli nesamostatném obchodníkovi. Po válce obchodoval s koly a opravoval je. Pořádně se s ním seznámil až

⁵⁷ ZOA- Ol., Krajský soud v Olomouci- trestní spisy, karton 305, sign. Tk 476/37

⁵⁸ Tamtéž

⁵⁹ Tamtéž

⁶⁰ Tamtéž

⁶¹ Tamtéž

v letech 1933- 1934, kdy po firmě Velamos žádal dodávání většího množství kol za nižší cenu. Po tomto jednání došlo ke smlouvě o pronájmu jejich bývalé provozovny v Šumperku. „Děle jednání vykryštovalo ve smlouvu, dle níž převzal v Šumperku náš sklad jako skladník, tedy nikoli na vlastní účet a konečně ve smlouvu, podle níž jsme mu dovolili z našich součástek stavěti kola a na vlastní účet prodávati. K tomuto poměru došlo proto, aby se zhodnotil objekt, jehož jsme nemohli využít, ježto jsme přenesli výrobu do Sobotína, dále proto, abychom jako výrobci nepřišli do přímého styku s privátními kupci, dále abychom vyloučili možnost nějaké konkurence v Šumperku a konečně abychom si udrželi obchodníky koly v okolí, kteří byli zvyklí osobně od nás nakupovati.“⁶² Jednání své firmy hájí tím, že z právního hlediska se jednalo pouze o pronájem, stejně jako to bylo v případě předešlého nájemníka bývalé provozovny, pana Karla Mečira ze Šumperka. S firmou Josef Inneman měli smlouvu, že ho budou zásobovati pouze součástkami z Velamosu. Pouze tyto produkty mohl Inneman používat pro výrobu kol. V roce 1934, ještě před vznikem kartelu, byl dohodnutý prodej 1200 kol firmě Inneman. Vše však bylo ještě v tom samém roce zastaveno, protože se vědělo o blížícím se vzniku kartelu. Ostatní firmy na výrobu jízdních kol už společníky Velamosu několikrát žádali o vstup do tohoto uskupení.⁶³

Josef Matiasch naprosto popírá celý popis děje při revizi dne 29. 10. 1935. Nekladli tak prý revizorům R. Glüčkovi a Josefu Fischerovi odpor při plnění jejich požadavků. Pouze v jedné věci revizorům nevyhověli. Nemohli připustit kontrolu obchodních knih dodaných součástek. Matiasch tvrdí, že to bylo v zájmu uchování cen součástek v tajnosti. Pouze se prý báli roznesení této informace do ostatních firem. Podezíravost revizorů však neznala meze a tak si začali myslet, že pod názvem účtu „součástky dle zvláštního sestavení“ se nacházejí zakryté tajné obchody s koly.⁶⁴

Matiasch dokázal při svém výslechu vysvětlit úplně všechny nesrovnalosti, týkající se obchodů firmy. Například to, že účty z obchodů vedených s Josefem Innemanem byly vedeny na úplně stejném papíře, psané tou samou rukou a všechny psané tužkou. Vše vysvětluje naprosto bez zaváhání a podle něho logicky. Inneman prý své objednávky velmi často vyřizoval přes telefon. Vedl si o tom své formuláře. Ty pak skrze posla posílal do firmy Velamos. Stav doručených písemností však nebyl hoden toho, aby se v nezměněné podobě vložily do knih účtů. Zejména papír byl

⁶² ZOA- Ol., Krajský soud v Olomouci- trestní spisy, karton 305, sign. Tk 476/37

⁶³ Tamtéž

⁶⁴ Tamtéž

nevyhovujícího formátu. To se vyřešilo různě. Prostě se celé doklady o účtech přepsaly na vyhovující papír. A jelikož to prováděl ten samý pisatel, vykazovaly záznamy vždy ten samý rukopis a tu samou psací pomůcku.⁶⁵

Titulování firmy Josef Inneman filiálkou považuje za výsledek několikaletého zvyku. Velamos svoji bývalou provozovnu dříve používal i jako filiálku a tak firma Inneman, přestože nebyla filiálkou Velamosu, byla dále nazývána filiálkou i přesto, že takovéto obchodní vztahy mezi firmami nebyly.⁶⁶

„Náš poměr k firmě Kosmos je skutečně takový, jak to revizorům náš úředník Tilke vysvětlil. Podle smlouvy s firmou Kosmos je tato povinna za určitý paušál obstarati veškerou expedici našeho zboží do všech míst republiky.“⁶⁷

Po výslechu Josefa Matiasche byla nařízena domovní prohlídka u Josefa Innemana. Měla být provedena ráno 8. července 1937. Vše mělo začít v 10 hodin, ve stejný čas, jako prohlídka ve firmě Velamos. Chtělo se tak zabránit nějaké domluvě mezi účastníky.⁶⁸

V září pokračovaly další výslechy. 24. září byl u Okresního soudu v Českém Brodě vyslechnut Jaroslav Mandys. Z vyplněného osobního formuláře se dozvídáme, že mu bylo 39 let a narodil se v Kostěnicích. Vyznáním byl katolík a v roce 1937 byl již vdovec. Žil v Českém Brodě čis. 136 a živil se jako obchodník. Vypověděl: „Fa Velamos dodala mi celkem 2x jízdní kola, a sice vždy po 60 kusech. První dodávka stala se někdy v prosinci 1935 a druhá asi v lednu 1936. První účet zněl na 25 622 Kč za dodávku 60 kol. Na dodání druhých 60 kol jsem účet neobdržel, tudíž jsem sám účet u fy Velamos míval, načež mi firma Velamos účet na obnos 25 622 Kč 60 h zaslala současně s dopisem, v němž sděluje, že na základě různých nepřístojností jejich dřívějších úředníků u nich zaměstnaných nemohou najít doklady, dle nichž by mě mohla uvedená kola účtovat a prosila proto o specifikaci kol.“⁶⁹ Jaroslav Mandys odpověděl, že se jednalo o stejnou zásilku, jako v prosinci 1935. „Na první účet jsem zaplatil v hotovosti 30 000 Kč. Po obdržení kol obdržel jsem i účet na 25 622 Kč 60 h, takže přeplatek 4377 Kč 40 h jsem obdržel dodatečně v hotovosti zpět. Jakým způsobem mi byl onen přeplatek vyplacen již nevím, ale mám dojem, že to bylo prostřednictvím jedné banky v Šumperku. Dostal jsem celkem 120 kol a řádně jsem je

⁶⁵ ZOA- Ol., Krajský soud v Olomouci- trestní spisy, karton 305, sign. Tk 476/37

⁶⁶ Tamtéž

⁶⁷ Tamtéž

⁶⁸ Tamtéž

⁶⁹ Tamtéž

zaplatil.⁷⁰

Revizor Robert Glück u výslechu o sobě udal věk 35 let, židovské náboženství a Prahu jako místo narození. Byl svobodný. Ve své výpovědi popírá, že by obviněná firma uskutečnila obchod s Inemannem v prosinci 1934. Josef Inneman totiž při své domovní prohlídce vypověděl, že od Velamosu 120 jízdnic kol v té době nekoupil. Glück pak k finanční otázce dodává: „Škoda fy Tuba a dalších členů kartelů bude po rok 1936 a 1937 patrně vyšší než v r. 1935.“⁷¹

12. ledna 1938 byl k výslechu předvolán druhý z revizorů, Josef Fischer. Byl židovského vyznání stejně jako Glück. S kolegou prý při revizi ve firmě Velamos našli mnoho nesrovnalostí.⁷²

V roce 1937 zanikla kartelová smlouva a členské podniky na výrobu jízdnic kol vytvořily vlastní kartel stojící proti Velamosu.⁷³

7.6.1937 podala firma Velamos žádost o vyjimečné povolení k zavedení třetí, noční, pracovní doby. Povolení mělo platit pro 15 dělníků. V tomto případě se jednalo o prodloužení daného povolení, neboť Velamos již jednou toto povolení dostal, bylo to 20.3.1937. Třetí pracovní doba byla povolena na tři měsíce, až do 30. září 1937.⁷⁴

„V roce 1942 byli do výroby nasazeni váleční zajatci: Angličané, Francouzi a Poláci. Majitel továrny Josef Heinz zemřel na přelomu let 1945- 1946 při cestě ze Šumperka a jeho bratr Gustav, Josef Matiasch a většina německy mluvících zaměstnanců byli odsunuti a podnik Velamos byl dán pod národní správu a později zestátněn.“⁷⁵

19. května 1945 vydal prezident republiky Dr. Edvard Beneš dekret o neplatnosti některých majetkově- právních jednání z doby nesvobody a o národní správě majetkových hodnot Němců, Maďarů, zrádců a kolaborantů a některých organizací a ústavů. Tento dekret vešel v platnost 23. května 1945.⁷⁶

„Za osoby státně nespolehlivé byly považovány především fyzické osoby národnosti německé i právnické osoby, jejichž správa úmyslně a záměrně sloužila německému vedení války nebo fašistickým a nacistickým účelům. Osoby německé národnosti, pokud šlo o dělníky, rolníky, živnostníky, drobné a střední podnikatele,

⁷⁰ ZOA- Ol., Krajský soud v Olomouci- trestní spisy, karton 305, sign.Tk 476/37

⁷¹ Tamtéž

⁷² Tamtéž

⁷³ Hošek, Stanislav: Závod VELAMOS Heinz & Co v Petrově nad Desnou, in: Podesní č.6, 2008, s. 5

⁷⁴ ZOA- pobočka Olomouc, Velamos- Werke, Heinz & Co, Sobotín, inv. č. 10

⁷⁵ Hošek, Stanislav: Závod VELAMOS Heinz & Co v Petrově nad Desnou, in: Podesní č.6, 2008, s. 6

⁷⁶ ZAO- Ol., Krajský soud Olomouc- firemní spisy: karton 160, sig. A IV 32

úředníky apod., mohly žádat o vynětí svého majetku z národní správy, jestliže mohly hodnověrně prokázat, že byly obětí politické nebo rasové perzekuce a zůstaly věrné demokraticko-republikánské státní myšlence Československé republiky.⁷⁷

Znárodnění znamenalo omezení vlastnického práva. Znárodněny byly veškeré budovy a zařízení daného podniku. Pod národní správu spadaly všechny patenty, licence a oprávnění postižených firem. Znárodněny byly i všechny podniky patřící znárodněným podnikům.⁷⁸

Zemský národní výbor v Brně zavedl národní správu i do firmy Velamos. Na místo národního správce byl vybrán pan Rudolf Bezděk z Rovenska u Zábřeha. Velamos pak 6. srpna 1945 zažádal Krajský soud Olomouc o zapsání firmy pod názvem: *VELAMOS-ZÁVODY, továrna na kola a součástky v Sobotíně, okr. Šumperk, Národní správa*. Ustanovení národního správce bylo zapsáno 15. října 1945 do obchodního rejstříku jako změna k firmě již zapsané.⁷⁹

24. září 1945 byl Rudolf Bezděk odvolán ze svého postu národního správce a místo něj dosazen podnik Zbrojovka Brno. Jím zvolený náměstek se měl starat o Velamos. Byl jím Ing. Antonín Voženilek. Za název firmy měl v korespondenci vždy připojit *v národní správě Zbrojovky Brno*.⁸⁰

26. října 1951 napsal Okresní soud v Olomouci finančnímu referátu Krajského národního výboru v Olomouci ve věci znárodněné firmy Velamos. Jelikož je tato firma konfiskát, žádá o to, aby finanční referát podal nejpozději do jednoho měsíce po doručení tohoto dopisu žádost o výmaz. V případě, že se tak nestane, bude okresní soud považovat firmu Velamos za zrušenou a provede vymazání ze své úřední moci.⁸¹

2. listopadu 1951 podává Krajský národní výbor v Olomouci žádost o výmaz firmy Velamos, národní podnik Sobotín. Okresní soud v Olomouci, později spadající pod Krajský soud v Olomouci, zasílá 14. listopadu 1951 zprávu o provedení výmazu. Již 14. listopadu 1951 byla firma Velamos vymazána z obchodního rejstříku.⁸²

⁷⁷ Ústav pro soudobé dějiny AV ČR: Němci a Maďaři v dekretch prezidenta republiky. Studie a dokumenty 1940- 1945, Brno 2003, s. 78- 79

⁷⁸ Tamtéž

⁷⁹ ZAO- Ol., Krajský soud Olomouc- firemní spisy: karton 160, sig. A IV 32

⁸⁰ Tamtéž

⁸¹ Tamtéž

⁸² Tamtéž

O předmětu obchodu firmy Velamos-Werke, Heinz & Co. Sobotín se dozvídáme pouze z jediného zdroje. Je jím Hlavní katalog čís. 54 z roku 1937. Závod Velamos se zabýval výrobou a prodejem jízdních kol. K tomu měl stanoveny vlastní prodejní, dodací a platební podmínky. Například nepotvrzovali zpětně došlé objednávky. Zboží odesílali tou nejbezpečnější cestou. Placení objednávek probíhalo buď skrze firemní účet nebo přes dobírku. Reklamace měly být nahlášeny nejpozději do 3 dnů od doručení objednaného zboží. Na konci prodejních, dodacích a platebních podmínek bylo vytištěno: „K povšimnutí: Náhradní díly pro konkurenční značky dodáváme nejlepší jakosti vlastní výroby nebo z jiných prvotřídních továren. Originální díly jsou jen ony, jež jsou označeny slovem „orig“.“⁸³

Velamos nabízel svým stálým zákazníkům věrnostní bonus. V katalogu čís. 54 pro rok 1937 slibuje těm, kteří splní podmínky dané oběžníkem sdružených závodů na výrobu kol bonus- za kompletní kolo 20Kč a za kompletní rám také 20 Kč.⁸⁴

V Hlavním katalogu se objevuje řada reklamních hesel, jako např.: „Velamos zůstává věrna staré tradici: podporovati obchodníka levnými cenami při nákupu, zde je opět důkaz: Šlágry Velamosu:(následuje výčet nejlepších cen z hlavního katalogu- poznámka autora); Nepřehlédněte ceny a provedení našich hustilek, které dodáváme ve dvaceti různých provedeníh.“⁸⁵

Nabídka jízdních kol pro rok 1937 obsahovala více než deset druhů jízdních kol. Byla to nejdříve skupina lidových kol. Sem se řadil model „SOLO“. Jeho rám měl výšku 57 cm, u dámských kol pouze 55 cm a byl vyroben z tažených ocelových trubek. Měl cestovní pedály s gumovou vložkou, řídítka byla zahnutá nahoru.⁸⁶

Další kolo bylo uvedeno pod objednacím značkou „SOLO BALLON“. Jeho rám byl opět z tažených ocelových trubek, řídítka stejně jako u předchozího modelu nahoru ohnutá (na přání možno i dolů ohnutá) s krátkým představcem. Tohle kolo stálo v pánském provedení s pneumatikami 610 Kč.⁸⁷

Třetím modelem ze skupiny lidových kol bylo kolo „NERO“. Mělo temně šedé smaltování vysokého lesku, stejně jako předchozí modely také volnoběžku „Velamos“, řídítka ohnutá nahoru a cestovní pedály s gumovou vložkou. Brašna na toto jízdní kolo měla nový, patentem chráněný tvar a byla v barvě sedadla. Toto pánské kolo s

⁸³ ZOA- Ol., Velamos- Werke, Heinz & Co, Sobotín, inv. č. 51

⁸⁴ Tamtéž

⁸⁵ Tamtéž

⁸⁶ Tamtéž

⁸⁷ Tamtéž

pneumatikami vyšlo na 520 Kč, dámské bylo o 60 Kč dražší.⁸⁸

Dále přicházel na řadu model „VELAMOS-SPECIAL“. Jeho rám byl opět z precizně tažených ocelových trubek. Na středu rámu byl vyleptán nápis Velamos. Brašna na toto kolo byla opět v barvě sedla a to z nejlepší kůže. Pánské provedení s pneumatikami stálo 585 Kč, dámské 645 Kč.⁸⁹

Pátým jízdním kolem v nabídce bylo „VENTUS“. Tento model měl blatníky s postranicemi, což u předchozích nebylo. Vidlici tvořila hranatá hlava se čtyřmi výřezy. Brašna obsahovala kompletní náčiní s olejníčkou a byla opět vyrobena z té nejlepší kůže v barvě sedadla.⁹⁰

Pod objednacím názvem „ADA“ se skrývá temně černé kolo se silným leskem. Na převodníku byl vyleptán nápis Ada. Blatník byl černě smaltovaný se dvěma mramorovanými barevnými pásy. Pneumatiky byly značky Michelin, Velamos v nabídce upozorňuje zájemce, že to je stejnohodnotná značka s pneumatikami předchozími. Na předešlých modelech se nacházely především pneumatiky Ideal Comfort, na jednom modelu pneumatiky Kudrnáč. Pánské kolo Ada s pneumatikami stálo 615 Kč, dámské kolo s pneumatikami 670 Kč.⁹¹

Jízdní kolo „UNION“ bylo možno koupit pouze v pánské provedení, jako vždy buď s pneumatikami nebo bez nich. Pedály byly gumové a blokové. Celé kolo bylo masivnější. Mělo zvlášť silné pouzdro na přední náboj, vidlice byla také zvlášť silná s rourou 28 mm, blatníky byly v provedení s postranicemi. Pneumatiky byly značky Michelin.⁹²

Model „VELAMOS BALLON“ byl už dražší model. Pánské kolo s pneumatikami bylo možno pořídit za 780 Kč. Tmavě černé smaltování bylo zdobené zlatými linkami a na rámu byl otisk značky. Kola byla černě smaltovaná se dvěma barevnými pásy a čtyřmi zlatými linkami.⁹³

„ZS“, polozávodní kolo, mělo závodní, dlouhý model sedátka ze světlé kůže a závodní brašnu připevněnou na kole.⁹⁴

„REX“, silniční závodní kolo, mělo také závodní brašnu a sedadlo, navíc ještě závodní řídítka Aberger se čtyřdílnými gumovými držadly a závodní pedály bez háků.

⁸⁸ ZOA- Ol., Velamos- Werke, Heinz & Co, Sobotín, inv. č. 51

⁸⁹ Tamtéž

⁹⁰ Tamtéž

⁹¹ Tamtéž

⁹² Tamtéž

⁹³ Tamtéž

⁹⁴ Tamtéž

Jezdilo po červených pneumatikách značky Matador Super Prima. Na přání si bylo možné pořídit kola s dřevěnými obručemi a galuskami. To bylo k dostání za příplatek 150 Kč. Klasická cena kola, které bylo pouze v pánském provedení s pneumatikami, byla 735 Kč.⁹⁵

Posledním modelem ze skupiny lidových kol bylo chlapecké kolo „PIKOLO“. Rám byl z precizních ocelových trubek, jeho výška byla 50 cm, na přání možná snížit na 43 cm. Mělo tmavě černé smaltování a zdobeno bylo zlatými linkami. Řídítka byla zahnutá nahoru s celuloidovými držátky. S pneumatikami chlapecké kolo stálo 470 Kč.⁹⁶

Druhou skupinu kol, prodávaných v závodu Velamos, byla kola originální. Pod jejich jedinou objednávací značkou se nacházelo kolo „VELAMOS RADIAL“. Jako náboj mělo volnoběžku Velamos. Pedály byly gumové, blokové. Blatníky byly klasicky 66 mm široké, navíc obsahovaly postranice. Sedátko bylo ze světlé kůže, ve stejné barvě byla také brašna. Tento druh jízdního kola měl pneumatiky Michelin. Dámské kolo s pneumatikami stálo 725 Kč.⁹⁷

V hlavním katalogu se dále nacházely rámy, jejich obrazy s odpovídající cenou. Následoval seznam příplatků za zvláštní provedení kol na objednávku. Velamos uvádí i ceny, za zabalení kol či jiných předmětů obchodu. Zboží se například mohlo přepravovat v jednodílné, dvoudílné až šestidílné kleci, která vyšla kupujícího na 36,80 Kč.⁹⁸

Další prodávaným sortimentem byla řídítka a nemontované příslušenství. Na skladě měli čtyři druhy řidítek: řídítka s představcem- mírně nahoru ohnutá; řídítka s představcem – klasický tvar; závodní řídítka „Aberger“ a řídítka „Hradec“.⁹⁹

V roce 1937 si mohli zákazníci vybrat ze dvanácti druhů držátek na řídítka. Jejich cena se pohybovala v rozmezí od 1, 20 Kč do 12 Kč. V katalogu je umístěna reklama na nově prodávaný produkt – pneumatiku s kvalitním pláštěm od značky Terry. Dala se pořídit za 25 Kč.¹⁰⁰

⁹⁵ ZOA- Ol., Velamos- Werke, Heinz & Co, Sobotín, inv. č. 51

⁹⁶ Tamtéž

⁹⁷ Tamtéž

⁹⁸ Tamtéž

⁹⁹ Tamtéž

¹⁰⁰ Tamtéž

II. Vývoj a dějiny archivního fondu

Roku 1996 byl nezpracovaný fond převzat z podnikového archivu Velamos a. s. do Zemského archivu v Opavě. Ještě téhož roku byl fond předán do olomoucké pobočky Zemského archivu v Opavě. V roce 1999 z něj Mgr. A. Veselý vyčlenil písemnosti jiných firem, předchůdců firmy Velamos a. s., Sobotín.

III. Archivní charakteristika archivního fondu

Písemnosti pozůstalé po firmě Velamos jsou pouze v torzovité podobě. Fond neobsahoval listiny, knihy, registraturní pomůcky. Osobní dokumenty o majitelích se nedochovaly. Není možné obnovit registraturní pořádek původce. Proto jsem jako pomůcku k uspořádání fondu použila metodický návod: Zásady pro zpracování archiválií vzniklých z činnosti socialistických hospodářských organizací. Archivní správa MV, Praha 1979, zvláště však způsob pořádání fondů firem do znárodnění používaný v Zemském archivu v Opavě, který vychází z obecných pravidel pro pořádání fondů uvedených v Archivní příručce, vydané Archivní správou ministerstva vnitra v r. 1965.

Archiválie jsem rozdělila podle tohoto schématu:

- Struktura inventárního seznamu:

A. Spisy

1. Aktový materiál

- Vedení
- Majetek
- Zaměstnanci
- Obchod

B. Účetní materiál

1. Účetní spisy

C. Mapy a plány

D. Jiné

Fond závodů Velamos, stejně jako jiné fondy, se dělí na evidenční a inventární jednotky. Evidenční jednotkou může být jeden karton nebo jeden plán. Inventární jednotkou je jeden spis, soubor tematicky souvisejících spisů a jeden plán. Inventární jednotky dále řadíme věcně a následně chronologicky.

U archivního fondu byla provedena pouze malá vnitřní skartace. Bylo vyskartováno 0, 05 bm archiválií. Rozsah zpracovaného inventarizovaného materiálu je 0, 66 bm.

Fyzický stav písemností je dobrý. Zcela odpovídá stáří fondu. Poškození jednotlivých spisů se objevuje ojediněle, u plánů se převážně jedná o roztržení nebo přímo utržení jeho části.

Dochovaný materiál je převážně v německém jazyce. Výjimečně se vyskytuje dvojjazyčný text, například rozsudky soudu, nebo pouze text v českém jazyce.

Nejstarší dokument obsažený ve fondu firmy Velamos pochází z roku 1893 a je to plán polohy řeky Merty a Sobotínsko- Rudoltického potoka.

Aktový materiál týkající se vedení je řazen přednostně na základě důležitosti pro založení a fungování firmy. Písemnosti týkající se majetku jsou řazeny chronologicky a dále s přihlédnutím k tematické příbuznosti daného materiálu.

Druhou nejpočetnější skupinou dochovaného archivního materiálu je aktový materiál týkající se vedení firmy. Na prvním místě jsou to dva živnostenské listy společníka Gustava Heinze z roku 1922 a 1926. Dále materiály týkající se přímo založení firmy jako oznámení o jejím založení a dokumenty o zapsání firmy do obchodního rejstříku. V této části fondu se nachází i doklad o trestním sporu vedeném proti Josefu Heinzovi a jeho firmě.

Nejpočetnější skupinou archiválií jsou aktové spisy majetkového obsahu, týkající se převážně prodeje a koupě objektů, stavby nových součástí továrny, vybudování jezu a zbudování silotvorného díla. Na první místo je zařazena pachtovní smlouva mezi Marií Heinzovou a Gustavem Heinzem.

Akta týkající se obchodu a výroby jsou naprosto v nedostatečném stavu. V pozůstalém materiálu se nachází pouze dvakrát Hlavní katalog čís. 54, rok 1937 a k tomu dvakrát české vydání Ceníku čís. 57 k hlavnímu katalogu čís.54 a to samé jedenkrát v němčině.

Účetní materiál v podstatě skoro chybí. Do této skupiny jsem zařadila pouze vyúčtování stavební práce pro ing. Friedricha Jahna.

Třetí početnou skupinu tvoří plány. Ty jsou vyhotoveny jednak jako situační plány celé továrny, nebo jako plány na přístavbu nových částí či součástí objektu. Tudíž tu nacházíme plány k postavení kamenných schodů a zbudování nového jezu na řece Mertě a také plány stavebních úprav v továrním objektu a plány jednotlivých továrních budov.

Ve fondu se nachází 17 evidenčních jednotek plánů, ty jsou řazeny chronologicky. Tato část fondu obsahuje celkem 38 plánových listů.

Poslední součástí fondu jsou kovové štočky, které dříve sloužily pro tisk katalogů. Štočky jsou uschovány ve dvou kartonech pod jedním inventárním číslem. Datum stáří štoček bylo odhadnuto na základě stáří jediného dochovaného katalogu.

Datace fondu byla pozměněna vzhledem k dataci uvedené v evidenční kartě NAD. Existence firmy Velamos se datuje od roku 1932, kdy byla firma zapsána do obchodního rejstříku, do roku 1951, kdy byl proveden výmaz. Konečný rok existence firmy jsem zjistila na základě studia firemních spisů v materiálech Krajského soudu v Olomouci. Ve fondu se nacházejí i dokumenty starší (mapy, plány, živnostenské listy), jenž mají vztah k pozdější firmě. Priora se našla k roku 1893. Na druhé straně časový rozsah fondu přesahují aktové materiály datované až do roku 1955.

Ve fondu firmy Velmos jsem našla i materiál náležející k jiné firmě, a to textilní firmě Ludwiga Damböcka ve Velké Štáhli, souvislost mezi oběma firmami a se nepodařilo zjistit, materiál byl vyloučen do fondu Brokát Rýmařov.

U názvů obcí jsem použila vždy současný název namísto původního. Tato změna se týkala například Petrova nad Desnou, dříve jmenovaného Petrovice nad Desnou.

Fond je tvořen 258 evidenčními jednotkami (3 kartony, 17 plánů a 238 štoček) a 71 inventárních jednotek.

K inventáři fondu jsem zpracovala jmenný a místní rejstřík (doplněný o názvy firem, úřadů a institucí) a věcný rejstřík.

IV. Stručný rozbor archivního fondu

Archivní materiál pozůstalý po významné firmě na Šumpersku, výrobci kol a jízdnic součástek Heinz a spol., zbyl v poněkud omezené podobě. Zmíněný fond obsahuje převážně písemnosti majetko- právního charakteru, které jsou v hojně míře doplněny četnými plány zamýšlených stavebních prací nebo situačními plány.

Druhou nejpočetnější skupinu spisů tvoří materiál týkající se vedení, kde se nalézají živnostenské listy majitelů firmy, záznamy o změnách v obchodním rejstříku a změně zápisu v pozemkové knize. Zajímavým materiálem v tomto oddílu je několik spisů týkajících se trestní věci proti Josefu Heinzovi a spol. Jednalo se o trestní oznámení firmy Tuba, která stejně jako další firmy, pracující ve stejném odvětví, byla členem průmyslového kartelu výrobců kol, jehož obchodní pravidla Velamos nedodržel. Na základě zprávy o domovní prohlídce provedené ve firmě Velamos, která je obsažena ve firemním fondu jsem objevila další informace týkající se tohoto právního sporu.

V. Záznam o uspořádání archivního fondu

Fond firmy Velamos a spol. V pobočce Zemského archivu V Opavě v Olomouci jako svou bakalářskou práci uspořádala Zuzana Turková, studentka oboru archivnictví na Univerzitě Palackého v Olomouci.

Seznam použité literatury a pramenů:

Seznam pramenů:

- ◆ ZAO- Ol., Krajský soud Olomouc- firemní spisy: karton 160, sig. A IV 32
- ◆ ZOA- Ol., Krajský soud v Olomouci- trestní spisy, karton 305, sign.Tk 476/37
- ◆ ZOA-Ol., Velamos- Werke, Heinz & Co, Sobotín

Seznam literatury:

- ◆ Archivní příručka. Archivní správa MV, Praha 1965
- ◆ Zásady pro zpracování archiválií vzniklých z činnosti socialistických hospodářských organizací. Archivní správa MV, Praha 1979

- ◆ Cibula, Karel: Mechanika jízdního kola. Praha 2004;
- ◆ Čech, Dalibor- Staněk, Josef: Jízdní kola. Šicí stroje. Praha 1984;
- ◆ Československá normalizační společnost: Jízdní kola. Praha 1933;
- ◆ Hrubíšek, Ivo: Kola, armády, války. Plzeň 2003;
- ◆ Hrubíšek, Ivo- Papoušek, Miroslav: Historická jízdní kola. Olomouc 1987
- ◆ Sidwells, Chris: Velká kniha o cyklistice. Londýn 2003;
- ◆ Turek, Adolf a kolektiv: Místopisný rejstřík obcí českého Slezska a severní Moravy. Zemský archiv v Opavě. Opava 2004
- ◆ Ústav pro soudobé dějiny AV ČR: Němci a Maďaři v dekretch prezidenta republiky. Studie a dokumenty 1940- 1945. Brno 2003
- ◆ Jech, Karel- Kaplan, Karel: Dekrety prezidenta republiky 1940- 1945. Brno 2002

Inv.č.	Obsah	Čas. rozsah	Karton
<u>A. SPISY</u>			
<u>1. Aktový materiál</u>			
<u>Vedení</u>			
1	Dva živnostenské listy Gustava Heinze	1922-1926	1
2	Vystavení živnostenského listu Okresním úřadem v Šumperku na žádost firmy Velamos	1932- 1933	1
3	Oznámení Josefa Heinze Okresnímu úřadu v Šumperku začátku provozu firmy	1929	1
4	Oznámení založení nové firmy Gustavem Heinzem adresované Okresnímu úřadu v Šumperku a Daňové správě v Šumperku	1932	1
5	Žádost Josefa Heinze o zapsání firmy do obchodního rejstříku	[1932]	1
6	Zapsání firmy do obchodního rejstříku, změny provedené v obchodním rejstříku; oznámení zápisu do obchodního rejstříku v Ústředním oznamovateli, roč. XIV, č. 152; zápis veřejné obchodní společnosti v Úředním listu Zemského úřadu v Brně, roč. 1932, č. 276; uvedení firmy ve Změnách a dodatcích zápisu do obchodního rejstříku v Ústředním oznamovateli; přeložení sídla firmy zapsané v Úředním listu Zemského úřadu v Brně, roč. 1933, č. 109	1932- 1933	1
7	Informace o firmě, jejích majitelích, ceně strojů, budov a pozemků zveřejněné firmou Velamos; dotazník na firmu; korespondence s Böhmische Union Bank a firmou Antonína Mužíka	1932- 1938	1
8	Výmazy zástavního práva	1933- 1937	1
9	Trestní věc proti Josefu Heinzovi a spol.	1937- 1939	1
10	Korespondence s Wilhelmem Pohlnerem	1933- 1943	1
11	Korespondence s firmou Nitag, Deutsche Treibstoffe Aktiengesellschaft	1934- 1941	1

Inv. č.	Obsah	Čas. Rozsah	Karton
12	Korespondence s Elektrifikačním družstvem, Loučná nad Desnou	1934- 1943	1
13	Korespondence s Františkem Musilem ve věci provinění jeho syna	1935	1
14	Korespondence s advokáty	1935- 1940	1
15	Korespondence s Úřadem živnostenského dozoru, mj. o zřízení závodního výboru, založení továrny, výkazu o stavu dělnictva a závodních zařízení firmy	1937- 1940	1
16	Vyměření doplatku daně z příjmu; zpráva o všeobecné prověrce továrny provedené Finančním úřadem v Šumperku	1944	1
17	Zavedení třetí (noční) pracovní doby	1936- 1937	1
18	Zpráva o nevyhovění ministerstva obchodu žádosti o úvěr 300 000 Kč	1933	1
19	Telefonní přihláška, zřízení telefonu	1929	1
20	Župní hospodářská komora- smlouva o pronájmu strojů	1944	1

Majetek

21	Pachtovní smlouva mezi Marií Heinzovou a Gustavem Heinzem	1925	1
22	Změna zápisu v pozemkové knize v Petrově nad Desnou	1933- 1936	1
23	Dohoda s Josefem Innemanem o pronájmu objektů v Šumperku	1934	1
24	Prodej domu, kovárny a pozemku v Rejhoticích Vilémovi a Hermíně Zenzingerovým a udělení vodoprávního povolení	1937- 1938	1
25	Prodej pozemku v Kociánově firmě Baťa a. s.	1937- 1939	1
26	Prodej domu a pozemku v Rejhoticích panu Františku Kleinovi	1937- 1940	1
27	Prodej domu a pozemku v Rejhoticích panu Josefu	1937- 1942	1

Inv. č.	Obsah	Čas. rozsah	Karton
	Kreuzerovi		
28	Prodej domu a pozemku v Rejhoticích paní Františce	1937- 1943	1
	Drommlerové		
29	Koupě pozemků v Rejhoticích od firem: Bechert & Co, Saaz; Vichr & spol., Praha II, Havlíčkovo nám. Čís. 33; Mareš a Jánský, Hvězdovice firmou Velamos	1936- 1937	1
30	Dům v Kociánově- převedení od Gustava Heinze a Josefa Matiasche na Josefa Heinze	1937- 1941	1
31	Provizní proces - Anton Wolf, spor týkající se proplácení provizí	1936- 1937	1
32	Záležitosti vodního práva k pozemkům továrny v Sobotíně; 2 situační plány	1901- 1921	1
33	Záležitosti vodního práva; zahamování jezu vodního díla vodoprávně povoleného výnosem Okresního úřadu v Šumperku; řízení ohledně znovuzřízení jezu	1908- 1933	2
34	Vodní elektrárna a úprava vodních toků, dokumentace	1912- 1943	2
35	Korespondence ohledně silotvorného díla ve Velamosu; korespondence k postavení dvou turbín (protokoly, výsledky komisionálního jednání, situační plány, technický popis, hydrotechnický rozpočet)	1930- 1953	2
36	Uspořádání vodních kol závodu Velamos (plán); písemnosti týkající se vodní síly, technický popis; potvrzení o dani z vodní síly; uzavření smlouvy o řádném paušalováví daně z vodní síly firmy Velamos	1932- 1939	2
37	Výstavba koupaliště (přeměna rybníka, sloužícího dříve pro bývalou továrnu na stroje v Petrově nad Desnou), vodoprávní šetření, stavební dokumentace, projekt, plány	1933- 1938	2
38	Péče o zdraví mládeže v Olomouci- souhlas s provedením úprav mezi vodním příkopem patřícím Velamosu a jejich rybníkem	1936	2
39	Žádost o udělení vodoprávního povolení Zenzingerovými	1937- 1938	2
40	Povolení k adaptačním pracím v objektu tzv. Albrechtovy	1925-1938	2

Inv. č.	Obsah	Čas. rozsah	Karton
	hutě v Rejhoticích a k obnově elektrického vedení z tzv. Albrechtovy hutě do hutě Antonína Friedricha v Rejhoticích; udělení vodoprávního povolení k dílčí přeměně vodního silotvorného díla, patřícího k Albrechtově huti v Rejhoticích a k vestavbě tří Francisových šachtových turbín		
41	Francisovy spirální turbíny (plány, popisy, udělení vodoprávního povolení); elektrárna v Sobotíně (živnostenskosprávní schválení, udělení souhlasu k provozu, protokol o kolaudaci)	1933- 1955	2
42	Přestavba továrního objektu hutě A. Friedricha v Loučné nad Desnou (povolení, dva plány továrny)	1937	2
43	Výstavba 3 Francisových šachtových turbín v blízkosti Albrechtovy huti v Rejhoticích	1937- 1943	2
44	Patentové spisy	1935- 1943	3
45	Opis pamětního protokolu od Rudolfa Hampa a Franze Maulera	1923- 1933	3
<u>Zaměstnanci</u>			
46	Záležitosti zaměstnanců, jejich posudky	1934-1942	3
<u>Obchod</u>			
47	Obchodní korespondence s firmami	1932- 1944	3
48	Obchodní korespondence se zákazníky	1933- 1934	3
49	Reklamace, celní předpis, sazba hotových součástí volnoběžek a velocipedů, platební rozkazy k zaplacení doplatků k celní pohledávce	1934	3
50	Obchodní stvrzenky	1935- 1939	3
51	Hlavní katalog čís. 54, rok 1937 (2 kusy)	1937	3
52	Ceník čís. 57 k hlavnímu katalogu čís. 54, rok 1938 (3 kusy)	1938	3

B. ÚČETNÍ MATERIÁL

1. Účetní spisy

53	Vyúčtování práce stavebních mistrů	1925- 1932	3
----	------------------------------------	------------	---

D. MAPY, PLÁNY

54	- Poloha řeky Merty a Sobotínsko- Rudoltického potoka, s nivelací Situation des Marta und des Zöptauer- Rudersdorfer- Baches sammt den Werks gräben imeisen- werk Zöptau; Sobotín; 1893; 1: 2880; rukopis kolorovaný; 42x 116 cm; 2 ks; přetrženo	1893	
55	- Situační skica strojírenského závodu v Petrově nad Desnou; Situationskizze der Machinfabrik „ Petersdorf“; Sobotín; 1898; 1: 432; rukopis kolorovaný; 61x 75 cm; 1 ks; nepoškozeno	1898	
56	- Plán přístavby závodu pro firmu Velamos Plan über Anbau eines Sheds für die Fa. „ Velamos“ Inh. Gustav Heinz in Mähr. Schönberg Tesstalerstrass N.: 40; Ing. Friedrich Jahn; Šumperk; 1931; 1:50, 1: 1000; rukopis kolorovaný, světlotisk kolorovaný; 42,5x 65, 44x 66; 2 ks, nepoškozeny	1931	
57	- Plán zpevnění jezu pro firmu Velamos; Wehranlage für die verehrl.Direktion der[Eisenwerke] drzt. Velamos Werke Zöptau; Sobotín, Loučná nad Desnou; 1934; 1: 50, 1: 2880; světlotisk; 21x 29,5 cm, 41,5x 33; 9 ks; nepoškozeno	1934	
58	- Situační plán továrny Velamos; Situationsplan Velamos- Werke. Heinz & Co. Fahrrad- und Fahrradteilefabrik- Zöptau; Petrov nad Desnou, Sobotín; 1935, 1948; 1: 500, 1: 1000; rukopis, světlotisk; 29,5x 41,5 cm, 40x 71 cm; 6 ks; jeden hodně roztržen	1935-1948	
59	- Situační plán strojů a dílen Velamos závodů v Petrově	1932	

Inv. č.	Obsah	Čas. rozsah	Karton
	nad Desnou; Situationsplann der Maschinen und Werkstätten der Velamos- Werke Heinz & Co. Petersdorf; Heinrich Popplun; Šumperk; 1932; 1: 200; světlotisk; 57x 75 cm; 1 ks; nepoškozeno		
60	- Plán závodů Velamos; Velamos- Werke Zöptau; Sobotín; 1935; rukopis; 33,5x 40 cm; 1 ks; nepoškozeno	1935	
61	- Plán stavebních úprav v továrně Velamos; Fabriksanbau der Velamos- Werke, Heinz & Co. Fahrradfabrik- Zöptau- Petersdorf; Petrov nad Desnou; 1935; rukopis, světlotisk kolorovaný; 29,5x 21 cm; 2 ks; nepoškozeno	1935	
62	- Oplocení zahrady; Garten- Einfriedung; Sobotín; 1938; 1: 25; rukopis, světlotisk; 30,5x 48,5 cm; 2 ks; na jednom kus odtrhnutý	1938	
63	- Skica přístavby pro brusírnu; Skizza über den Anbau für die Schleiferei; 1: 50; rukopis; 43,5x 47 cm; 1 ks; potrháno	1937	
64	- Plán továrních budov v Sobotíně; Fabriksobjekte, Zöptau; Sobotín; 1940; 1: 250, 1: 500; světlotisk; 30x 42 cm, 49x 68 cm; 2 ks; roztrháno	1940	
65	- Plán kamených schodů a založení jezu na řece Mertě v Sobotíně; Plan über die Steinstufe und Wehranlage im Km 1.136 am Šumperk; 1940; 1: 100; světlotisk; 29,5x 56,5 cm; 2 ks; nepoškozeno	1940	
66	- Plán na přestavbu výrobního prostoru továrny; Plan über den Unbau der Betriebsräume, der Velamos- Werke Heinz & Co. Fahrradwerke in Zöptau Nová ves; 1941; 1: 100; světlotisk; 75x 90 cm; 2 ks; nepoškozeno	1941	
67	- Plán na zvětšení přebíracích a měřících prostor firmy Velamos v Sobotíně; Plan über die Vergrosserung des Übernahms- und Massraumes der Firma Velamos- Werke Heinz und Co. In Zöptau; Sobotín; 1944; 1: 100; světlotisk; 42,5x 59 cm; 1 ks;	1944	

Inv. č.	Obsah	Čas. rozsah	Karton
	nepoškozeno		
68	- Plán postavení provozovny a závodní jídelny se sociálním zázemím v Sobotíně, Plan zur Errichtung einer Betriebstätte in der ehem. Werkgaststätte. „Erholungsheim“ in Zöptau der fa. Velamos- Werke; Sobotín; 1944; 1: 100; rukopis; 42,5x 59,5 cm; 2 ks; nepoškozeno	1944	
69	- Plán prozatímní stavby (šatna, umývárna a jídelna) pro závod Velamos v Sobotíně; Baracke(Umkleideraum, Waschraum und Speiseraum) für die Fa. Velamos- Werke, Zöptau; Al. Vavrouš & syn; 1: 50; rukopis; 30x 103,5 cm; 1 ks; roztrženo	[1935]	
70	- Poloha řeky Merty, Sobotínsko- Rudoltického potoka; Situation des Merta- Zöptauer- u. Rudersdorfer- Baches sammt der Werksgraben der Velmos- Werke; světlotisk kolorovaný; 56x 100 cm; 1 ks; nepoškozeno	[1935]	

E. JINÉ

71	Štočky, vyobrazení výrobků pro tisk katalogů	[1937]	5- 6
----	--	---------	------

Rejstřík jmenný

Čísla v rejstříku odkazují na inventární čísla:

Drommlerová, Františka	28
Hamp, Rudolf	45
Heinz, Gustav	1, 4, 21, 30, 56
Heinz, Josef	3, 5, 9, 30
Heinzová, Marie	21
Inneman, Josef	23
Jahn, Friedrich	56
Klein, František	26
Kreuzer, Josef	27
Matiasch, Josef	30
Mauler, Franz	45
Musil, František	13
Mužik, Antonín	7
Pohlner, Wilhelm	10
Popplun, Heinrich	59
Vavrouš, Al.	69
Wolf, Anton	31
Zenzinger, Vilém	24
Zenzingerová, Hermína	24
Zenzingerovi	39

Rejstřík místní

Číslo v rejstříku odkazuje na inventární číslo:

Kociánov, o. Šumperk	25,3
Loučná nad Desnou, o. Šumperk	57
Merta (řeka)	54, 65, 70
Nová Ves, asi součást ostravy, blíže nelze určit	66
Petrov nad Desnou, o. Šumperk	22, 37, 55, 58, 61
Rejhotice, o. Šumperk	24, 26- 29, 40, 42, 43
Sobotín, o. Šumperk	29, 32, 41, 54, 57, 58, 60- 62, 64, 65, 67- 69
Sobotínsko-Rudoltický potok	54, 7
Šumperk, o. Šumperk	56, 59, 65

Rejstřík objektů

Čísla v rejstříku odkazují na inventární čísla:

Al. Vavrouš & syn	69
Albrechtova huť v Rejhoticích	40, 43
Baťa a. s.	25
Bechert & Co, Saaz	29
Böhmische Union Bank	7
Daňová správa v Šumperku	4
Elektrifikační družstvo, Loučná nad Desnou	12
Finanční úřad v Šumperku	16
huť Antonína Friedricha v Rejhoticích	40, 42
Mareš a Jánský, Hvězdovice	29
Ministerstvo obchodu	18
Nitag, Deutsche Treibstoffe Aktiengesellschaft	11
Okresní úřad v Šumperku	2, 3, 4, 33
Péče o zdraví mládeže v Olomouci	38
Velamos	2, 7, 29, 36, 38, 56- 61, 67- 70
Vichr & spol., Praha II., Hvlíčkovo nám. č. 33	29
Župní hospodářská komora	20

Rejstřík věcný

Čísla v rejstříku odkazují na inventární čísla:

advokát	14
brusírna	63
ceník	52
daň- z vodní síly	36
- z příjmu	16
dílny	59
dílo- silotvorné	35
dohoda- o pronájmu	23
doplatek- daně z příjmu	16
dotazník- na firmu	7
dokumentace	34
- stavební	52
doplatky	49
elektrárna	41
francisova šachtová turbína	40
- výstavba	43
francisova spirální turbína	41
hydrotechnický rozpočet	35
informace - o firmě	7
- o majitelích	7
- o ceně strojů, budov, pozemků	7
jez- zpevnění	57
- založení	65
jídlna	69
- závodní	68
katalog - hlavní	51, 52
- tisk	71
kola- vodní	36
korrespondence	10- 14
- obchodní	7, 47, 48
- o interních záležitostech firmy	15
- s firmami	47
- stavební	35
koupaliště- výstavba	37
koupě- pozemků	29
mistr- stavební	53
nivelace	54
obchodní rejstřík	5, 6
obnova- elektrického vedení	40
opis- protokolu	45
pachtovní smlouva	21
paušalování daně	36
plán	37, 41
- jezu	57, 65
- prostor firmy	67

- provozovny	68
- přístavby	56
- schodů	65
- situační	32, 35, 58, 59
- stavební	61, 66, 69
- strojů a dílen	59
- továrny	58, 64
- závodů	60
pohledávka- celní	49
poloha	54
- řeky Merty	70
popis- technický	36
posudky- zaměstnanců	45
povolení- k adaptačním pracím	40
- k přestavbě	42
- vodoprávní	39- 41
pozemková kniha	22
práce- vyúčtování	53
proces- provizní	31
prodej- domu	24, 26- 28
- kovárny	24
- pozemku	24, 25- 28
projekt	37
pronájem- strojů	20
- objektů	23
prostor- výrobní	66
- přebírací	67
- měřicí	67
protokol	35
- o kolaudaci	41
- pamětní	45
provinění- syna	13
provize- proplácení	31
provozovna- postavení	68
předpis- celní	49
přeložení- sídla firmy	6
přeměna- rybníka	37
- vodního silotvorného díla	40
přestavba- továrního objektu	42
převedení- domu	30
příkop- vodní	38
reklamace	49
rozkazy- platební	49
rybník	38
schody	65
schválení- živnostenskosprávní	41
síla- vodní	36
skica- situační	55
- přístavby	63
smlouva- o pronájmu	20

souhlas	38
- k provozu	41
spisy- patentové	44
spor	31
stroje	59
stvrzenky- obchodní	50
šatna	69
šetření- vodoprávní	37
technický popis	35
telefonní přihláška	19
továrna- úpravy	61
- na stroje	37
trestní věc	9
třetí(noční)pracovní doba	17
turbíny- postavení	35
umývárna	69
úprava- provedení	38
- vodních toků	34
Úřední list Zemského úřadu v Brně	6
Ústřední oznamovatel	6
věc	13
velocipedy	49
veřejná obchodní společnost	6
vodní dílo	33
vodní elektrárna	34
vodní právo	32, 33
vodoprávní povolení	24, 33
volnoběžky	49
všeobecná prověrka továrny	16
výbor- závodní	15
výkaz- o stavu dělnictva	15
- o závodních zařízeních firmy	15
výmaz- zástavního práva	8
výrobky- vyobrazení	71
výsledky- komisionálního jednání	35
začátek- provozu	3
zahamování jezu	33
zahrada- oplocení	62
založení- firmy	4
- továrny	15
zaměstnanci- jejich záležitosti	46
zapsání- firmy	5,6
závod- strojírenský	55
- přestavba	56
zázemí- sociální	68
Změny a dodatky zápisu do obchodního rejstříku-	6
Ústřední oznamovatel	
zřízení- jezu	33
- telefonu	19

žádost- o zapsání do obchodního rejstříku	2
- o úvěr	18
- o povolení	39
živnostenský list	1,2

Závěr

Jako svou bakalářskou práci jsem zpracovávala mnou vybraný fond firmy Velamos- Závody. Heinz a spol., továrna jízdních kol a součástek, Sobotín.

Tento fond měl rozsah 0, 66 bm. Převážná většina v něm dochovaných písemností byla napsána v německém jazyce. Pouze malá část byla napsána česky. K takovýmto případům docházelo většinou díky dvojjazyčnému textu v úředních, většinou soudních dokumentech.

Z celkových šesti kartonů pozůstalého materiálu, obsahují dva kartony kovové štočky, které sloužily k tisku katalogů.

Ve fondu se nachází zmínka o trestním sporu vedeném proti této firmě. Tato zmínka mě zavedla k soudním spisům Krajského soudu v Olomouci, kde jsem se o dané věci dozvěděla více informací. Ukázalo se, že firma Velamos prováděla nehlášené obchody a její obchodní záznamy byly vedeny velmi neuceleně a nejasně.

Na konec práce jsem zařadila přílohy dokumentující administrativní kroky spojené s pořádáním a inventarizací archivních fondů

Díky práci na tomto firemním fondu jsem se přiblížila archivní práci a mohla si vyzkoušet, jak se provádí inventarizace archivního fondu.

ANOTACE

Jméno a příjmení	ZuzanaTurková
Katedra	Historie
Vedoucí práce	PhDr. Karel Chobot
Rok obhajoby	2011

Název práce	Velamos- Závody, Heinz a spol., továrna jízdních kol a součástek, Sobotín (1893) 1932 – 1951 (1955)
Název práce v angličtině	Velamos, Heinz and Co. factory of bikes and parts, Sobotín (1893) 1932 – 1951 (1955)
Anotace práce	Cílem bakalářské práce bylo uspořádání archivního fondu Velamos- Závody, Heinz a spol., továrna jízdních kol a součástek, Sobotín a vytvoření inventáře k tomuto fondu jakožto archivní pomůcky pro potřeby Zemského archivu v Opavě- pobočka Olomouc
Klíčová slova	Archivní fond Inventář Velamos, Heinz a spol. Továrna jízdních kol a součástek Sobotín Spisový materiál

<p>Anotace práce v angličtině</p>	<p>The aim of this thesis was to organize the archive collection of the Velamos, Heinz and Co. factory of bikes and parts, Sobotín and create an inventory to this collection as the archiving tool for the needs of the Provincial archiv in Ostrava- branch in Olomouc.</p>
<p>Klíčová slova v angličtině</p>	<p>Archive collection Inventory Velamos, Heinz and Co. Factory of bikes and parts Sobotín File content</p>
<p>Rozsah práce</p>	<p>41</p>
<p>Jazyk práce</p>	<p>česky</p>

Název fondu: Velamos- Závody, Heinz a spol., továrna jízdních kol a součástek,
Sobotín

Značka fondu: Heinz Sobotín

Časové rozmezí:(1893)1932 – 1951 (1955)

Počet evidenčních jednotek: 258

Počet inventárních jednotek: 71

Rozsah v bm: 0, 66

Stav ke dni: 16. 12. 2010

Fond zpracoval: Zuzana Turková

Pomůcku sestavil: Zuzana Turková

Počet stran:

Inventář schválil: PhDr. Karel Müller

Přílohy:

Z á p i s

o vnitřní skartaci ve fondu: *Velamos závody, Heinz a spol., továrna jízdních kol a součástek, Sobotín, č. NAD: 1909*

Při pořádání archivního fondu *Velamos závody, Heinz a spol., továrna jízdních kol a součástek, Sobotín, č. NAD:1909, časový rozsah (1893)1932 – 1951 (1955)*, byla rovněž provedena vnitřní skartace, resp. přehodnocení dokumentární hodnoty archiválií Jako historicky bezcenné bylo vyloučeno 0,05 bm materiálu. Jednalo se převážně o multiplicitní a bezcenné účetní doklady z let 1935 – 1940.

Vnitřní skartaci provedla *Zuzana Turková*, studentka oboru archivnictví, Univerzita Palackého v Olomouci.

Kontrolu vnitřní skartace provedla Mgr. Milena Kallerová.

V Olomouci dne 9. 12. 2010

Záznam o vnitřní změně v evidenci NAD

Typ vnitřní změny

- **obecná**

pořádání a inventarizace archivního souboru
přemanipulace apod.

- **vnitřní úbytek**

- části archivního souboru (zničením, nedohledáním, vnitřní skartací)
 - celého archivního souboru (zničením, přehodnocením významu)
 - celého archivního souboru nedohledáním

- I. vnitřní přesun**

- části archivního souboru do jiného souboru
- části archivního souboru se vznikem nového souboru
- celého archivního souboru do jiného souboru

- II. vnitřní přírůstek**

- části archivního souboru (dohledáním)
- celého archivního souboru (dohledáním)

Vybranou položku označte!

Číslo evidenčního listu NAD: 1909

Číslo evidenčního listu NAD

⋮

(obě čísla vyplňte jen při přesunu z jednoho archiv. souboru do jiného)

Název fondu: *Velamos závody, Heinz a spol., továrna jízdních kol a součástek, Sobotín*

(při přesunu z jednoho archiv. souboru do jiného nebo při vzniku nového uvést oba názvy)

Metráž vnitřní změny:

nezpracovaná

zpracovaná
0,66

z toho inventarizovaná
0,66

Časový rozsah: (1893) 1932 – 1951 (1955)

Číslo jednací:

Záznam o lokaci: 6. patro, sekce B, regál 38

(v případě, že vzniká nový fond nebo dojde ke změně v místě uložení)

Datum a podpis správce fondu: 16. 12. 2010

Evidenční jednotky

Typ	Počet/kategorie			Časový rozsah
	N	Z	I	
Listiny do r. 1526 po r. 1526				
Úřední knihy a rukopisy úřední knihy rukopisy				
Podací protokoly				
Indexy, elenchy, repertáře indexy elenchy repertáře				
Kartotéky				
Typáře pečetidla razítka				
Kartony		3	3	1901- 1955
Fascikly (jen pro zprac. mat.)				
Mapy, plány, grafické listy mapy plány, výkresy grafické listy, kresby		17	17	1893- 1948
Foto, alba, svitkové filmy fotografie diapozitiv negativ alba svitkový film (pozitiv) svitkový film (negativ) mikrofiš, mikrofilm				
Filmy filmový pás (pozitiv) filmový pás (negativ) audiovizuální záznamy				

Zvukové záznamy mg.pásky, audiokazety gramofonové desky jiné		
Balíky balíky pořadače		
Digitální dokumenty		
Jiné, štočky	238	238
		[1937]

Poznámka (bližší údaje vztahující se k vnitřní změně):

25. Vnitřní změny: Fond v roce 2010 zpracovala Zuzana Turková jako svou bakalářskou práci

Ad (č. rubriky listu NAD, v kterém bude provedeno doplnění nebo změna): - text doplňku nebo změny

Zemský archiv v Opavě

V Olomouci 16. 12. 2010

Č.j.:

PROTOKOL O SCHVÁLENÍ ARCHIVNÍ POMŮCKY

Číslo listu NAD: **1909** Číslo pomůcky

Návrh tiráže

Název fondu: Velamos závody, Heinz a spol., továrna jízdnic kol a součástek, Sobotín

Značka fondu: Heinz Sobotín

Časové rozmezí: (1893) 1932 – 1951 (1955)

Počet evidenčních jednotek: 258 (z toho: 3 kartony, 17 plánů, 238 štočků)

Počet inventárních jednotek: 71

Rozsah v bm: 0,66

Stav ke dni: 16. 12. 2010

Fond zpracoval: Zuzana Turková

Pomůcku sestavil: Zuzana Turková

Počet stran:

Inventář schválil: **PhDr. Karel Müller**

Příloha: Zápis o vnitřní skartaci z 9. 12. 2010

Pomůcku posoudili: Mgr. Milena Kallerová

Pomůcku schválil:

Vedoucí II. oddělení: